

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กองบรรณาธิการ กลุ่มบัณฑิตเกษตรอาสา. 2529. การปลูกมะนาว.

กองบรรณาธิการเฉพาะกิจ ฐานเกษตรกรรม. 2529. ฐานเกษตรกรรมฉบับพิเศษ มะนาว.

เฉพาะกิจ ที่ 12 สำนักพิมพ์ฐานเกษตรกรรม บางเขน กรุงเทพฯ.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. 2525. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ปราณี ประกิตเดชะกุล. 2525. การศึกษากระบวนการทำน้ำมะนาวให้แห้ง.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงาน. 2533. ภาวะการผลิตและการตลาดมะนาวปี 2531/2532.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 103 หน้า.

_____. 2534. สถิติราคาผักสด ผลไม้สดและไม้ยืนต้น ประจำปี 2535

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. หน้า 10.

สมชาย ประภาวัต. 2534. สูตรการทำน้ำผลไม้. อาหาร 21:138.

สมศักดิ์ วรรณศิริ. 2531. มะนาว. โรงพิมพ์สหมิตรออฟเซต.

สุรพล อุบัติสสกุล. 2526. สถิติการวางแผนการตลาด. เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 2.

แอ๊สเสท การพิมพ์. กรุงเทพฯ หน้า 1-63.

อรัญญา โรสชาติพันธุ์. 2534. การผลิตน้ำมะนาวเข้มข้นโดยวิธีทำเข้มข้นแบบเยือกแข็ง.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อารมณ อุดมสิน. 2535. การผลิตและการตลาดมะนาวปี 2531/32. ข่าวเศรษฐกิจการเกษตร.

38:8-13.

ภาษาอังกฤษ

- Ammu, K., Radhakrishna, K. , Subramanian, V. , Sharma, T.R. and Nath, H. 1977. Storage behavior of freeze-dried fruit juice powders. J. Food Tech. 12:541-544.
- Askar, A., El-Samahy, S.K. and Abd El-Baki, M.M. 1981. Production of lime juice concentrates using the serum pulp method. Alimenta. 20:121-128.
- Bangs, W.E. and Reineccius, G.A. 1981. Influence of dryer infeed matrices on the retention of volatile flavor compounds during spray drying. J. of Food Sci. 47:254-259.
- Cal-Vidal, J. and Falcone, M. 1985. Process conditions affecting the hygroscopic behavior of freeze-dried passion fruit. J. of Food Sci. 50:1238-1241,1253.
- Etzel, M.R. and King, C.J. 1980. Retention of volatile components during freeze drying of substances containing emulsified oils. J. Food Tech. 15:577-588.
- Flink, J. and Gejl-Hansen, F. 1972. Retention of organic volatiles in freeze-dried carbohydrate solutions: Microscopic observations. J. Agr. Food Chem. 20:691.694.
- _____ . and Karel, M. 1970. Effects of process variables on retention of volatiles in freeze drying. J. of Food Sci. 35:444-447.
- Foda, Y.H., Hamed, M.G.E. and Abd-Allab, M.A. 1970. Preservation of orange and guava juice by freeze drying. Food Tech. 24:1392-1398.

- Friedrich, H. and Gubler, B.A. 1979. Interaction between flavoring substances and food components II Instability of citral in lemon juice. Lebensmittele-Wissenschaft und Technologie. 11(1978):316-318. Food Science and Technology Abstracts 11: Abstract No. 11H1968.
- _____ . and Gubler, B.A. 1980. Interaction between flavoring substances and food components III Influence of dissolution medium on flavor instability of citral. Lebensmittele-Wissenschaft und Technologie. 12(1979):281-283. Food Science and Technology Abstracts. 12: Abstract No. 6T300.
- Furata, T. Tsujimoto, S. , Okazaki, M. and Toli, R. 1984. Effect of drying on retention of ethanol in maltodextrin solution during drying of a single droplet. Drying Technology. 2(1984):311.327. Food Science and Technology Abstracts 10: Abstract No. 10T562.
- Furia, T.E. 1972. CRC Handbook of Food Additive. 2 nd ed. Vol 1. The AVI Publishing Co., Westport, Connecticut, USA.
- Gerschensen, L.N., Bartholomai, G.B. and Chirife, J. 1979. Retention of volatiles during freeze drying of tomato juice. J. Food Tech. 14:351-360.
- Grinberg, N.Kh., Popovskii, V.G. and Zhdanova, T.A. 1975. Determination of porosity of freeze-dried products. Kornservnaya i Ovoshchesushil' naya Promyshlennost'. 1973:34-35. Food Science and Technology Abstracts. 7:Abstract No.5J733.
- Guenther, E. 1948. The Essential Oils. Vol.1 D.Van Nostrand Company. New York, USA.
- Hall, G.P. 1973. The effect of concentration on lemon juice flavor. Food Tech. in New Zealand. 8:30-33, 35 ; 8:30.

- Hassan, A., Al-kahtani and Bakri, H.H. 1990. Spray drying of Roselle (*Hibiscus sabdariffa* L.) extract. J. of Food Sci. 55:1073-1076.
- Hollenbach, A.M., Peleg, M. and Rufner, R. 1982. Effects of four anticaking agents on the bulk characteristics of ground sugar. J. of Food Sci. 47:538-544.
- Jabarit, A. 1970. Freeze drying of orange juice. Industries Alimentaires et Agricoles. 86(1970):1259-65. Food Science and Technology Abstracts. 2:Abstract No.9H1095.
- Juan, I.M., Huang, C.M. and Chang, W.H. 1987. Studies on the water adsorption and anticaking of instant tea. J. of the Chinese Agricultural Chemical Society. 24(1986):110-120. Food Science and Technology Abstracts. 19:Abstract No.1H117.
- Karel, M. and Flink, J.M. 1973. Influence of frozen state reactions on freeze-dried foods. J. Agr. Food Chem. 21:16-21.
- Kefford, K.F. 1959. The chemical constituents of citrus fruits. Advances in Food Research. (Chichester, C.O., Mraz, E.M. and Stewart, G.F., eds.) Vol.9. 285-373.
- King, C.J. 1973. In: Food Dehydration. Vol.1 Chapter 6. The AVI Publishing Co., Westport, Connecticut, USA.
- Klim, M. and Nagy, S. 1988. An improved method to determine non-enzymatic browning in citrus juices. J. Agr. Food Chem. 36:1271.
- Kopelman, I.J., Meydav, S. and Weinberg, S. 1977. Storage studies of freeze-dried lemon crystals J. Food Tech. 12:403-410.
- _____, Meydav, S. and Wilmersdorf, P. 1977. Freeze drying encapsulation of water soluble citrus aroma. J. Food Tech. 12:65-72.
- Massaldi, H.A. and King, C.J. 1974. Retention of d-limonene during freeze drying of orange juice. J. of Food Sci. 39:445-448.

- Merory, J. 1968. Food Flavorings. The AVI Publishing Co., Westport, Connecticut, USA.
- Mohsenin, N.N. 1980. Thermal Properties of Foods and Agricultural Materials. Gordon and Breach Science Publishers. London. p.303.
- Moshonas, M.G. and Shaw, P.E. 1972. Analysis of flavor constituents from lemon and lime essence. J. Agr. Food Chem. 20:1029-1030.
- Mylne, A.M. and Seamans, V.S. 1954. Stabilized orange juice powder II: Changes during storage. Food Tech. 8:45-50.
- Notter, G.K., Taylor, D.H. and Brekke, J.E. 1958. Pineapple juice powder. Food Tech. 12:363-366.
- _____. , Taylor, D.H. and Walker, L.H. 1955. Stabilized lemonade powder. Food Tech. 9:503-505.
- Peleg, M. and Bagley, E.B. 1983. Physical Properties of Foods. The AVI Publishing Co., Westport, Connecticut, USA.
- _____. and Edward, B.B. 1983. Physical Properties of Foods. The AVI Publishing Co., Westport, Connecticut, USA.
- _____. and Hollenbach, A.M. 1984. Flow conditioners and anticaking agents Food Tech. 38:93-102.
- Ponting, J.D., Stanley, W.L. and Copley, M.J. 1973. In: Food Dehydration. Vol.2 Chapter12. The AVI Publishing Co., Westport, Connecticut, USA.
- Rangana, S. 1977. Manual of Analysis of Fruits and Vegetable Products. Tata McGraw-Hill Publishing. New Delhi.
- Rockland, L.B. 1960. Saturated salt solutions for static control of relative humidity between 5° and 40°C. Anal. Chem. 32(10):1375-1376.
- _____. and Beuchat, L.R. 1987. Water Activity. Marcel Dekker, Inc. New York, USA.

- Rulkens, W.H. and Thijseen, H.A.C. 1972. Retention of volatile compounds in freeze drying slabs maltodextrin. J. Food Tech. 7(1):79-93.
- Sacharow, S. and Griffin, R.C., Jr. 1980. Principles of Food Packaging. 2 ed. The AVI Publishing Co., Westport, Connecticut, USA.
- Schieberle, P., Ehrmeier, H. and Grosch, W. 1991. Aroma components resulting from the acid catalysed breakdown of citral. Zeitschrift fuv Lebensmittel-Untersuchung und Forschung. 187(1988):35-39.
Food Science and Technology Abstracts. 23:Abstract No.2A2.
- Strashun, S.I. and Talburt, W.F. 1954. Stabilized orange juice powder I : Preparation and packaging. Food Tech. 8:40-44.
- Swisher, H.E. and Higby, W.K. 1961. Lemon and lime juices. Fruit and Vegetable Processing. (Tressler, D.K. and Joslyn, M.A., eds.) 903-932. The AVI Publishing Co., Westport, Connecticut, USA.
- Tatum, J.H., Shaw, P.E. and Bergy, R.E. 1967. Some compounds formed during nonenzymatic browning of orange powder. J. Agr. Food Chem. 15: 773-779.
- Tsourouflis, S., Flink, J.M. and Karel, M. 1976. Loss of structure in freeze dried carbohydrate solutions : Effect of temperature, moisture content and composition. J. Sci. Fd. Agric. 27:509-519.
- Van-Arsdel, W.B., Copley, M.J. and Morgan, A.I., Jr. 1973. Food Dehydration. Vol.2 2 ed. The AVI Publishing Co., Westport, Connecticut, USA.
- VirTis, 1977. Guide to Freeze Drying : Systems and Accessories. New York. The VirTis Company (catalogue).
- Whistler, R.L. , Bemiller, J.N. and Paschall, E.F. 1984. Starches: Chemistry and Technology. 2 nd ed. Academic Press. New York, USA.

Woodroof, J.G. and Luh, B.S. 1975. Commercial Fruit Processing. The AVI
Publishing Co., Westport, Connecticut, USA.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

วิธีวิเคราะห์ทางเคมีและการคำนวณ

1. การหาปริมาณกรด (Titratable acidity) (Rangana, 1977)

1.1 สารเคมี

- สารละลายฟีนอล์ฟทาลีน (phenolphthalein indicator) เตรียมโดยการละลายฟีนอล์ฟทาลีน 1g. ในเอธิลแอลกอฮอล์ 95% 100 ml. เติมสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ (NaOH) ที่มีความเข้มข้นประมาณ 0.1 N ที่ละหยดจนหยดแรกเป็นสีชมพู แล้วเจือจางด้วยน้ำกลั่นให้มีปริมาตร 200 ml.

- สารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ที่มีความเข้มข้นประมาณ 0.1 N เตรียมโดยชั่งโซเดียมไฮดรอกไซด์ประมาณ 4 g. ละลายในน้ำกลั่นโดยให้สารละลายมีปริมาตรสุดท้าย 100 ml. การหาความเข้มข้นที่แน่นอนของสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ทำได้โดยการไทเทรตกับโพตัสเซียมไฮดรเจนฟทาเลต (potassium hydrogen phthalate; KHP ซึ่งมีมวลโมเลกุล 204.229) ที่ทราบน้ำหนักแน่นอนและละลายในน้ำกลั่น 30 ml. โดยใช้สารละลายฟีนอล์ฟทาลีนเป็นอินดิเคเตอร์ ที่จุดยุติสารละลายจะเปลี่ยนจากไม่มีสีเป็นสีชมพูอ่อน ความเข้มข้นของสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์สามารถคำนวณจากสูตร

$$\text{ความเข้มข้นของ NaOH (N)} = \frac{\text{น้ำหนักของ KHP (g.)} \times 1000}{\text{ปริมาตรของ NaOH} \times 204.229}$$

1.2 วิธีการ

- สำหรับน้ำมะนาว บีบน้ำมะนาว 1 ml. และบันทึกน้ำหนักที่แน่นอนของน้ำมะนาว นำมาเจือจางในน้ำกลั่น 30 ml. หยดสารละลายฟีนอล์ฟทาลีน 2-3 หยด แล้วไทเทรตกับสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ที่ทราบความเข้มข้นที่แน่นอน ที่จุดยุติสารละลายจะเปลี่ยนจากไม่มีสีเป็นสีชมพูอ่อน

- สำหรับผงน้ำมะนาวพรีซอร์เวด ชั่งผงน้ำมะนาวพรีซอร์เวดน้ำหนักประมาณ 0.25 g. (บันทึกน้ำหนักที่แน่นอน) ละลายในน้ำกลั่น 30 ml. หยดสารละลายฟีนอล์ฟธาไลน์ 2-3 หยด แล้วไตเตรตกับสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ ตามวิธีการเดียวกันกับน้ำมะนาว

- คำนวณปริมาณกรด (titratable acidity) ในรูปของกรดซิตริกจากสูตร

$$\text{ปริมาณกรดซิตริก(\%w/w)} = \frac{\text{ความเข้มข้นของ NaOH(N)} \times \text{ปริมาตร NaOH(ml.)} \times 0.07 \times 100}{\text{น้ำหนักของตัวอย่าง (g.)}}$$

2. การหาปริมาณวิตามินซี (Ascorbic acid content) (Rangana, 1977)

2.1 สารเคมี

- สารละลายกรดออกซาลิกเข้มข้น 0.4% โดยการละลายกรดออกซาลิกในน้ำกลั่น
- สารละลายมาตรฐานวิตามินซี 0.1% โดยการละลายกรดแอสคอร์บิกในสารละลายกรดออกซาลิกเข้มข้น 0.4%
- สารละลาย 2,6-dichlorophenol indophenol โดยการละลาย 2,6-dichlorophenol indophenol 12 mg. ในน้ำกลั่น 1 l.

2.2 วิธีการ

1. เตรียมกราฟมาตรฐานของวิตามินซี โดยการเจือจางสารละลายมาตรฐานวิตามินซี 0.1% ด้วยสารละลายกรดออกซาลิก 0.4% ให้ได้สารละลายมาตรฐานที่มีวิตามินซีอยู่ 1.0, 2.0, 3.0, 4.0 และ 5.0 mg./100 ml.

2. วัดค่าการดูดกลืนแสงที่ 520 nm. โดยการเตรียมสารละลายสำหรับใส่หลอดทดลองดังนี้

DW - น้ำกลั่น 10 ml.

S - คือสารละลายมาตรฐานวิตามินซีที่ความเข้มข้นต่างๆ 1 ml. และทำให้มีปริมาตร 10 ml. ด้วยน้ำกลั่น

No.1 - กรดออกซาลิก 0.4% 1 ml.

No.2 - สารละลายมาตรฐานวิตามินซีที่ความเข้มข้นต่างๆ 1 ml.

3. วัดค่าการดูดกลืนแสงที่ 520 nm. โดยใช้ DW เป็น blank จากนั้นนำหลอด No.1 มาเติมสารละลาย standard dye (2,6 dichlorophenol indophenol 12 mg. ต่อ น้ำ 1 l) 9 ml. เขย่าให้เข้ากันและวัดค่าการดูดกลืนแสงหลังจากเติม dye ลงไปแล้ว 15 วินาที ค่าที่อ่านได้เรียก L_1 จากนั้นปรับค่าการดูดกลืนแสงให้เป็นศูนย์ใหม่ โดยใส่สารละลายในหลอด S เป็น blank นำหลอด No.2 มาเติม standard dye 9 ml. เขย่าให้เข้ากันและวัดค่าการดูดกลืนแสงภายหลัง 15 วินาที ค่าที่อ่านได้เรียก L_2 จากค่า L_1 และ L_2 ที่ได้ เขียนกราฟระหว่างค่า $|L_1 - L_2|$ และปริมาณวิตามินซี (mg./100 ml.)

4. สำหรับตัวอย่าง เตรียมตัวอย่างดังต่อไปนี้คือ

4.1 น้ำมะนาว ปิเปิดน้ำมะนาวมา 10 ml. ใส่ใน volumetric flask ขนาด 100 ml. เจือจางด้วยสารละลายกรดออกซาลิก 0.4% จนมีปริมาตร 100 ml. กรองผ่านกระดาษกรอง whatman No.1 แล้วนำส่วนที่นำไปวิเคราะห์

4.2 ผงน้ำมะนาวพรีชดรายด์ ซึ่งผงน้ำมะนาวพรีชดรายด์ประมาณ 2g. (บันทึกน้ำหนักที่แน่นอน) ละลายในสารละลายกรดออกซาลิก 0.4% จนมีปริมาตร 50 ml. กรองผ่านกระดาษกรอง whatman No.1 แล้วนำส่วนที่นำไปวิเคราะห์

5. วัดค่าการดูดกลืนแสงของตัวอย่างโดยวัดค่า L_1 เช่นเดียวกับที่ทำในสารละลายมาตรฐานวิตามินซี สำหรับค่า L_2 ทำโดยใส่สารละลายในหลอด S ซึ่งประกอบด้วยสารละลายตัวอย่าง 1 ml. และน้ำกลั่น 9 ml. เป็น blank จากนั้นเติมสารละลาย dye 9 ml. ลงในหลอด No.2 ซึ่งมีสารละลายตัวอย่างอยู่ 1 ml. เขย่าให้เข้ากัน และวัดค่าการดูดกลืนแสงภายหลัง 15 วินาที ค่าที่ได้คือ L_2 จาก L_1 และ L_2 ที่วัดได้ นำไปเทียบหาปริมาณวิตามินซีโดย

$$\text{ปริมาณวิตามินซีในน้ำมะนาว (mg./100 ml.)} = A \times 10$$

$$\text{ปริมาณวิตามินซีในผงน้ำมะนาวพรีชดรายด์ (mg./100 g.)} = (A \times 50) / w$$

เมื่อ A คือ ปริมาณวิตามินซีที่ได้จากกราฟมาตรฐาน

w คือ น้ำหนักผงน้ำมะนาวพรีชดรายด์ (g)

3. การหาปริมาณ d-limonene และ citral (Hall, 1973) และการคำนวณ %retention

3.1 สารเคมี

- pentane (purity 99%)
- d-limonene (purity 97%)
- citral (purity 97%)

3.2 เครื่องมือและสภาวะในการวิเคราะห์

วิเคราะห์ด้วยเครื่อง gas chromatograph รุ่น GC-9A ของ Shimadzu ซึ่งมีรายละเอียดของเครื่องและสภาวะในการวิเคราะห์ดังนี้

3.2.1 packed column

- supporting solid: Chromosorb G(AW, DMCS, 60/10, WT35%)
- stationary phase: Carbowax 20M
- column ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3 mm.(ID) ความยาว 7 m.

3.2.2 FID detector

3.2.3 recorder รุ่น C-R3A Chromatopac ของ Shimadzu

3.2.4 สภาวะในการวิเคราะห์

- injection temperature 230°C
- multistage temperature programming

	temperature rising rate (°C/min.)	temperature (°C)	time (min.)
initial	-	40	4
first stage	15	178	4
second stage	8	220	4

- mobile gas phase: N₂ 30 ml./min.

3.3 วิธีการ

3.3.1 สร้างกราฟมาตรฐาน (calibration curve) ของ d-limonene

- เตรียมสารละลายมาตรฐานของ d-limonene โดยการละลาย d-limonene ใน pentane ให้มีความเข้มข้นของ d-limonene 4000, 2000, 1000, 500 และ 250 ppm.

- นำไปฉีดเข้าเครื่อง gas chromatograph โดยใช้สภาวะในการวิเคราะห์ดังรายละเอียดตามข้อ 3.2 ปริมาตรที่ฉีด 1 μ l.

- เขียนกราฟระหว่างความเข้มข้น(ppm.)ของ d-limonene(แกน X) และพื้นที่ใต้กราฟของ d-limonene ที่อ่านจากเครื่อง gas chromatograph (แกน Y) พร้อมทั้งบันทึก retention time ของ d-limonene

3.3.2 สร้างกราฟมาตรฐาน (calibration curve) ของ citral

- เตรียมสารละลายมาตรฐานของ citral โดยการละลาย citral ใน pentane ให้มีความเข้มข้นของ citral 8000, 4000, 2000, 1000, และ 500 ppm.

- นำไปฉีดเข้าเครื่อง gas chromatograph โดยใช้สภาวะในการวิเคราะห์ดังรายละเอียดตามข้อ 3.2 ปริมาตรที่ฉีด 1 μ l.

- เขียนกราฟระหว่างความเข้มข้น(ppm.)ของ citral(แกน X) และพื้นที่ใต้กราฟของ citral ที่อ่านจากเครื่อง gas chromatograph (แกน Y) พร้อมทั้งบันทึก retention time ของ citral

3.3.3 ขั้นตอนการเตรียมตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์ปริมาณ d-limonene และ citral ในน้ำมันและผงน้ำมันพริกสด

3.3.3.1 น้ำมัน

- บีบอัดน้ำมันมา 100 ml. (บันทึกน้ำหนักที่แน่นอน, w_1) ใส่ในกรวยแยก (separating funnel) ขนาด 250 ml. บีบอัด pentane 50 ml. ใส่ลงไป เขย่าบน shaker นาน 30 นาที โดย release gas ทุกๆ 5 นาที แยกชั้น pentane ออกมา นำไประเหย pentane ออก ภายใต้ความดันสุญญากาศด้วยเครื่อง rotary evaporator ตั้งอุณหภูมิของ water bath เท่ากับ 30°C จนมีปริมาตรสุดท้าย 5 ml. (V_1) นำไปฉีดเข้าเครื่อง gas chromatograph ใช้สภาวะในการวิเคราะห์ดังรายละเอียดตามข้อ 3.2

ปริมาตรที่ฉีด 1 μ l. นำพื้นที่ใต้กราฟของ d-limonene และ citral ที่อ่านจากเครื่อง gas chromatograph ไปคำนวณความเข้มข้นของ d-limonene และ citral ตามลำดับ ปริมาณ d-limonene และ citral (ppm.) ในน้ำมันมะนาวสามารถคำนวณได้จากสูตร

$$\text{ปริมาณ d-limonene (C}_1\text{) (ppm.;v/w) = (V}_1\text{x}A_1\text{)}/w_1$$

$$\text{ปริมาณ citral (C}_2\text{) (ppm.;v/w) = (V}_1\text{x}A_2\text{)}/w_1$$

เมื่อ V_1 คือ ปริมาตรสุดท้ายของตัวอย่าง = 5 ml.

A_1 และ A_2 คือ ความเข้มข้นของ d-limonene และ citral ที่ได้จากกราฟมาตรฐานของ d-limonene และ citral ตามลำดับ

w_1 คือ น้ำหนักน้ำมันมะนาว (g.)

3.3.3.2 ผงน้ำมันมะนาวพรีชตรายด์

- ชั่งผงน้ำมันมะนาวพรีชตรายด์มาประมาณ 20g. (บันทึกน้ำหนักที่แน่นอน, w_2) ละลายในน้ำกลั่นจนมีปริมาตรสุดท้าย 100 ml. ใส่ในกรวยแยก (separating funnel) ขนาด 250 ml. แล้วดำเนินการตามขั้นตอนเดียวกันกับข้อ 3.3.3.1 แตกต่างกันเฉพาะปริมาตรสุดท้ายของตัวอย่างหลังจากการระเหย pentane ออกบางส่วน (V_2) ปล่อยให้ปริมาตร 3 ml. แทน ปริมาณ d-limonene และ citral (ppm.) ในผงน้ำมันมะนาวพรีชตรายด์สามารถคำนวณได้จากสูตร

$$\text{ปริมาณ d-limonene (C}_3\text{) (ppm.;v/w) = (V}_2\text{x}A_3\text{)}/w_2$$

$$\text{ปริมาณ citral (C}_4\text{) (ppm.;v/w) = (V}_2\text{x}A_4\text{)}/w_2$$

เมื่อ V_2 คือ ปริมาตรสุดท้ายของตัวอย่าง = 3 ml.

A_3 และ A_4 คือ ความเข้มข้นของ d-limonene และ citral ที่ได้จากกราฟมาตรฐานของ d-limonene และ citral ตามลำดับ

w_2 คือ น้ำหนักผงน้ำมันมะนาวพรีชตรายด์ (g.)

3.4 การคำนวณ % d-limonene และ % citral retention

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการคำนวณและความหมายของสัญลักษณ์มีดังนี้

สัญลักษณ์	ความหมาย
Y	น้ำหนักน้ำมันมะนาว (ไม่รวมน้ำหนักมอลต์เดกซ์ทริน) ก่อนการทำแห้ง (g.)
Z	น้ำหนักผงน้ำมันมะนาวพรีชดรายด์ (g.) หลังการทำแห้ง
C ₁ , C ₃	ปริมาณ d-limonene (ppm.) ในน้ำมันมะนาวและผงน้ำมันมะนาวพรีชดรายด์ตามลำดับ
C ₂ , C ₄	ปริมาณ citral (ppm.) ในน้ำมันมะนาวและผงน้ำมันมะนาวพรีชดรายด์ตามลำดับ

ค่าของสัญลักษณ์ต่างๆที่ใช้ในการคำนวณ แสดงรายละเอียดในภาคผนวก ข.

- วิธีคำนวณ % d-limonene retention

ผงน้ำมันมะนาวพรีชดรายด์ Z g. ทำแห้งจากน้ำมันมะนาว (ไม่รวมมอลต์เดกซ์ทริน) Y g.

" " 10⁶g. " " (Yx10⁶)/Z g.

ดังนั้นจะคำนวณปริมาณ d-limonene ในน้ำมันมะนาว (Yx10⁶)/Z g.

จากการคำนวณในข้อ 3.3.3.1 ปริมาณ d-limonene ในน้ำมันมะนาวเท่ากับ C₁ ppm.(v/w)

นั่นคือ น้ำมันมะนาว 10⁶ g. มี d-limonene C₁ ml.

" " (Yx10⁶)/Z g. " " (C₁xYx10⁶)/(Zx10⁶) ml.

= (C₁xY)/Z ml.

จากสูตร % d-limonene retention = ปริมาณ d-limonene ที่เหลือหลังการทำแห้ง x100

ปริมาณ d-limonene ก่อนการทำแห้ง

จากการคำนวณในข้อ 3.3.3.2 ปริมาณ d-limonene ในผงน้ำมันมะนาวพีชทรายด์ = C_3 ppm.
แทนค่าในสูตรจะได้

$$\% \text{ d-limonene retention} = (C_3 \times Z \times 100) / (C_1 \times Y)$$

- วิธีคำนวณ % citral retention

ขั้นตอนการคำนวณเช่นเดียวกันกับการคำนวณ % d-limonene retention
ดังนั้นจะได้สูตรในการคำนวณ % citral retention ดังนี้

$$\% \text{ citral retention} = (C_4 \times Z \times 100) / (C_2 \times Y)$$

4. การคำนวณ % yield ของการทำแห้ง

$$\% \text{ yield ของการทำแห้ง} = \frac{\text{น้ำหนักผงน้ำมันมะนาวพีชทรายด์ (g.)} \times 100}{\text{น้ำหนักน้ำมันมะนาว+มอลโตเดกซ์ทริน (g.)}}$$

5. การหาความชื้น (Foda et al., 1970)

1. ชั่งผงน้ำมันมะนาวพีชทรายด์น้ำหนักประมาณ 0.25 g. (บันทึกน้ำหนักที่แน่นอน) ใส่ใน aluminium dish ที่อบและทราบน้ำหนักแน่นอนแล้ว

2. อบตัวอย่างในตู้อบความชื้นแบบสุญญากาศ (vacuum oven) ที่อุณหภูมิ 70°C ภายใต้อากาศความดันสุญญากาศไม่เกิน 100 mm Hg. จนน้ำหนักคงที่ (ใช้เวลาในการอบประมาณ 48 ชม.)
คำนวณปริมาณความชื้น (% moisture content) จากสูตร

$$\% \text{ moisture content (dry basis)} = \frac{(\text{น้ำหนักผลิตภัณฑ์ก่อนอบ} - \text{น้ำหนักผลิตภัณฑ์หลังอบ}) \times 100}{\text{น้ำหนักผลิตภัณฑ์หลังอบ}}$$

6. การศึกษาพฤติกรรมการดูดความชื้น (hygroscopic behavior) ของผงน้ำมะนาวพรีชดรายด์ (Cal-Vidal and Falcone, 1985)

6.1 อุปกรณ์และสารเคมี

desiccator ที่บรรจุสารละลายโซเดียมคลอไรด์อิ่มตัว เพื่อควบคุมความชื้นสัมพัทธ์ภายใน desiccator ให้เท่ากับ 75% (Rockland, 1960) และตั้ง desiccator ในห้องที่มีอุณหภูมิประมาณ 25°C

6.2 วิธีการ

1. ชั่งผงน้ำมะนาวพรีชดรายด์น้ำหนักประมาณ 0.5 g. (บันทึกน้ำหนักที่แน่นอนทศนิยม 4 ตำแหน่ง) ใส่ในขวดแก้ว (ID ϕ 3 cm.) ที่อบและทราบน้ำหนักแน่นอนแล้ว

2. นำไปใส่ใน desiccator ที่เตรียมไว้ และชั่งน้ำหนักในช่วงเวลาต่างๆ จนน้ำหนักคงที่ ขณะที่นำมาชั่งน้ำหนักให้ปิดปากขวดด้วยจุกยางให้แน่นเพื่อป้องกันการดูดหรือคายความชื้น

3. คำนวณ % water absorption ที่เวลาต่างๆ จากสูตร

$$\% \text{ water absorption} = \frac{W_t - W_o}{W_o - ((W_o \times \% \text{moist}) / 100)} \times 100$$

เมื่อ W_t = น้ำหนักผงน้ำมะนาวพรีชดรายด์ที่เวลาใดๆ

W_o = น้ำหนักผงน้ำมะนาวพรีชดรายด์ที่เวลาเริ่มต้น

% moist = ปริมาณความชื้นของผงน้ำมะนาวพรีชดรายด์ที่ได้จากข้อ 5

7. การวัด browning index (Kopelman, Meydav and Weinberg, 1977)

- ชั่งผงน้ำมันาวพรีซทรายด์ น้ำหนักประมาณ 5 g. ละลายในน้ำกลั่นให้มีปริมาตรสุดท้าย 100 ml. ใน volumetric flask
- กรองสารละลายผ่านกระดาษกรอง whatman No.1
- นำส่วนที่ได้อันไปวัดค่าการดูดกลืนแสงที่ 420 nm.
- ค่าที่วัดได้ เป็นค่าที่แสดงถึงการเกิดสีน้ำตาลของผลิตภัณฑ์ โดยค่า browning index ที่มาก แสดงว่าผลิตภัณฑ์เกิดสีน้ำตาลมาก

8. การวัดการละลายของผงน้ำมันาวพรีซทรายด์ (ดัดแปลงจากวิธีการของ Hassan และคณะ (1990))

- ชั่งผงน้ำมันาวพรีซทรายด์ น้ำหนักประมาณ 1 g. เติมน้ำกลั่น 5 ml.
- กวนให้ละลายโดยใช้ magnetic stirrer (IKAMAG ของ บริษัท KIKA-Labortechnik) ใช้ความเร็วในการกวนที่ตำแหน่ง motor RH = 4
- หยุดกวนทุกๆ 10 วินาที เพื่อสังเกตว่าผงน้ำมันาวพรีซทรายด์สามารถละลายได้หมดในช่วงเวลาใด
- บันทึกช่วงเวลาที่ผงน้ำมันาวพรีซทรายด์สามารถละลายได้หมด พร้อมทั้งกำหนดค่าตัวเลขของแต่ละช่วงเวลา เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังนี้

ช่วงเวลาที่ผงน้ำมันาวพรีซทรายด์ละลายหมด	ค่าการละลาย
ภายใน 10 วินาที	1
10-20 วินาที	2
20-30 วินาที	3
30-40 วินาที	4
.	.
.	.
.	.

ภาคผนวก ข.

ข้อมูลการเตรียมน้ำมะนาวและสมบัติของน้ำมะนาวที่เข้าการศึกษาผลของ
ปริมาณมอลต์เดกซ์ทรินและวิธีการแช่แข็งต่อคุณภาพของผงน้ำมะนาวพรีชรายด์

การทดลองซ้ำที่ 1

: ข้อมูลการเตรียมน้ำมะนาว

	วิธีการแช่แข็ง	ปริมาณมอลต์เดกซ์ทริน (%w/w)				
		15	20	25	30	35
<u>น้ำมะนาว</u>						
น้ำหนัก(น.น.)น้ำมะนาว (y) (กรัม)	slow freezing	235.34	298.67	226.03	211.84	212.18
	fast freezing	285.45	285.28	224.26	215.18	211.15
น.น.น้ำมะนาว +มอลต์เดกซ์ทริน (y') (กรัม)	slow freezing	270.64	358.40	282.54	275.39	286.45
	fast freezing	328.27	342.34	280.32	279.74	285.05
<u>ผงน้ำมะนาวพรีชรายด์</u>						
น.น.ผงน้ำมะนาว พรีชรายด์ที่ได้(Z)(กรัม)	slow freezing	55.36	86.42	76.43	81.71	91.68
	fast freezing	70.73	83.33	75.58	82.91	91.78

: สมบัติของน้ำมะนาว

Total soluble solids		
(ก่อนเติมมอลโตเดกซ์ทริน)		7.50(^o Brix)
(หลังเติมมอลโตเดกซ์ทริน)	- 15 %(w/w)	19.50
	- 20 %	23.50
	- 25 %	25.90
	- 30 %	28.45
	- 35 %	30.70
Titratable acidity (%w/w as citric acid)		7.65
ปริมาณ d-limonene ; C ₁ (ppm;v/w)		69.89
ปริมาณ citral ; C ₂ (ppm;v/w)		176.86

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การทดลองซ้ำที่ 2

: ข้อมูลการเตรียมน้ำมะนาว

	วิธีการแช่แข็ง	ปริมาณมอลต์เดกซ์ทริน (%w/w)				
		15	20	25	30	35
<u>น้ำมะนาว</u>						
น้ำหนัก(น.น.)น้ำมะนาว (y) (กรัม)	slow freezing	287.65	272.77	212.94	207.25	204.33
	fast freezing	380.55	246.14	217.98	210.32	203.81
น.น.น้ำมะนาว + มอลต์เดกซ์ทริน (y') (กรัม)	slow freezing	330.80	327.32	266.17	269.43	275.85
	fast freezing	368.63	295.37	272.48	273.41	275.15
<u>ผงน้ำมะนาวพรีชดรายด์</u>						
น.น.ผงน้ำมะนาว พรีชดรายด์ที่ได้(Z)(กรัม)	slow freezing	68.13	84.54	74.83	83.41	91.24
	fast freezing	84.01	75.88	77.21	84.82	90.67

: สมบัติของน้ำมะนาว

Total soluble solids		
(ก่อนเติมมอลต์เดกซ์ทริน)		7.50 (°Brix)
(หลังเติมมอลต์เดกซ์ทริน)	- 15 % (w/w)	19.70
	- 20 %	23.50
	- 25 %	26.00
	- 30 %	28.50
	- 35 %	30.60
Titrateable acidity (%w/w as citric acid)		7.62
ปริมาณ d-limonene ; C ₁ (ppm;v/w)		64.74
ปริมาณ citral ; C ₂ (ppm;v/w)		174.80

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค.

การคัดเลือกผู้ทดสอบและแบบทดสอบที่ห้า

การคัดเลือกผู้ทดสอบประกอบด้วย 2 ขั้นตอน โดยขั้นแรกใช้วิธีการทดสอบแบบ Threshold test เพื่อคัดเลือกผู้ทดสอบที่มี recognition level ของแต่ละรสชาติในระดับเดียวกัน รสชาติพื้นฐานที่ทดสอบ คือ รสหวานและรสเปรี้ยว และขั้นที่สองใช้วิธีการทดสอบแบบ Triangle test เพื่อคัดเลือกผู้ทดสอบที่สามารถบอกความแตกต่างด้านกลิ่นรสของน้ำมะนาวได้

Threshold test

1. การเตรียมตัวอย่าง

- รสหวาน โดยเตรียมสารละลายน้ำตาลซูโครสที่มีความเข้มข้นต่างๆ คือ 0.2, 0.4, 0.6, 0.8 และ 1.0 g/dl.
- รสเปรี้ยวโดยเตรียมสารละลายกรดซิตริกที่มีความเข้มข้นต่างๆคือ 0.02, 0.04, 0.06, 0.08, และ 0.1 g/dl.

2. การคัดเลือก

2.1 พิจารณา recognition level ส่วนใหญ่ของแต่ละรสชาติ และคัดเลือกผู้ทดสอบที่มี recognition level เดียวกันกับ recognition level ส่วนใหญ่ของแต่ละรสชาติ

2.2 เลือกผู้ทดสอบที่ได้รับการคัดเลือกจากการทดสอบทุกรสชาติ เพื่อทดสอบแบบ Triangle test ต่อไป

Triangle test

1. การเตรียมตัวอย่าง

- ครั้งที่ 1 เตรียมน้ำมะนาวพร้อมดื่มจาก น้ำมะนาวที่คั้นสดๆ และน้ำมะนาวที่คั้นเก็บไว้ในตู้เย็นประมาณ 5°C ก่อนการทดสอบนาน 48 ชั่วโมง
- ครั้งที่ 2 เตรียมน้ำมะนาวพร้อมดื่มจาก น้ำมะนาวที่คั้นสดๆ และน้ำมะนาวที่คั้นเก็บไว้ในตู้เย็นประมาณ 5°C ก่อนการทดสอบนาน 24 ชั่วโมง

- สูตรที่ใช้ในการเตรียมน้ำมะนาวพร้อมดื่ม ดัดแปลงจากสูตรตั้งต้นเล็กน้อย
(สมชาย ประภาวัต, 2534) ดังนี้

น้ำมะนาว	25	ml.
น้ำตาล	36	g.
น้ำ	200	ml.

2. การคัดเลือก

เลือกผู้ทดสอบที่สามารถระบุ odd sample ได้ถูกต้องทั้งสองครั้ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบทดสอบ Threshold test

ชื่อ _____

วันที่ _____

ท่านจะได้รับชุดตัวอย่างของรสชาติใดรสชาติหนึ่ง (เปรี้ยวหรือหวาน) โดยตัวอย่างจะเรียงลำดับความเข้มข้นของรสจากน้อยไปมาก โปรดทดสอบตามคำแนะนำดังนี้

คำแนะนำ

- ล้างปากทุกครั้งก่อนทดสอบด้วยน้ำ
- อย่ากลืนน้ำหรือตัวอย่าง
- ทดสอบตัวอย่างแต่ละตัวอย่างเพียงครั้งเดียวเท่านั้น
- กลืนตัวอย่างให้ทั่วทั้งปาก เพื่อให้ตัวอย่างได้สัมผัสกับทุกส่วนของลิ้น
- รายงานผลการทดสอบดังนี้

Taste quality

- 0 หมายถึง รสชาติเหมือนน้ำ
- ? หมายถึง รสชาติต่างจากน้ำ แต่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นรสอะไร
- taste หมายถึง สามารถระบุได้ว่าเป็นรสอะไร (โปรดระบุรสด้วย)

Taste intensity

- 1 หมายถึง threshold , very weak
- 2 หมายถึง " weak
- 3 หมายถึง " distinct
- 4 หมายถึง " strong
- 5 หมายถึง " very strong

หมายเลขตัวอย่าง

Taste quality

Taste intensity

-----	-----	-----
-----	-----	-----
-----	-----	-----
-----	-----	-----
-----	-----	-----

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบทดสอบ Triangle test

ชื่อ _____ วันที่ _____
 ขณะทดสอบท่านเป็นหวัดหรือไม่ _____ เป็น _____ ไม่เป็น _____

กรุณาทดสอบน้ำมะนาวพร้อมดื่มทั้ง 3 ตัวอย่าง โดยล้างปากด้วยน้ำทุกครั้งก่อนทดสอบ
 แต่ละตัวอย่าง แล้วระบุตัวอย่างที่แตกต่าง (odd sample)

odd sample คือตัวอย่างหมายเลข _____

ชื่อ เสนอแนะ _____

ขอบคุณค่ะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง.

การเตรียมตัวอย่างสำหรับทดสอบทางประสาทสัมผัสและแบบทดสอบที่ใช้
เพื่อศึกษาผลของปริมาณอลตราเคอร์ซีทรินและวิธีแช่แข็ง
ต่อคุณภาพของผงน้ำมะนาวพรีซครายด์

การเตรียมตัวอย่างเพื่อทดสอบผงน้ำมะนาวพรีซครายด์

- ละลายผงน้ำมะนาวพรีซครายด์ในน้ำให้มี total soluble solids(TSS)เท่ากับ TSS ของน้ำมะนาวที่เติมมอลตราเคอร์ซีทรินก่อนการทำงานแห้งแบบเยือกแข็ง
- เตรียมน้ำมะนาวพร้อมดื่มโดยคัดแปลงจากสูตรตั้งต้น (สมชาย ประภาวัต ,2534) เล็กน้อย ดังนี้

น้ำมะนาว   25 ml.

น้ำตาล   36 g.

น้ำ   200 cc.

- เก็บน้ำมะนาวพร้อมดื่มที่อุณหภูมิห้องเย็น จนกระทั่งนำมาทดสอบทางประสาทสัมผัส

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบทดสอบ

ชื่อ-นามสกุล _____ วันที่ _____ เวลา _____

ท่านจะได้รับตัวอย่าง 2 ชุด

: ชุดที่ 1 ประกอบด้วยน้ำมะนาว (R1) ที่ใช้เป็นตัวอย่างอ้างอิง และตัวอย่างหมายเลข _____, _____, _____ และ _____ ลักษณะที่ต้องการให้ประเมินคือ สีและคุณภาพ

: ชุดที่ 2 ประกอบด้วยน้ำมะนาวพร้อมดื่ม (R2) ที่ใช้เป็นตัวอย่างอ้างอิง และตัวอย่างหมายเลข _____ a, _____ a, _____ a และ _____ a ซึ่งเตรียมเป็นน้ำมะนาวพร้อมดื่มที่เตรียมจากตัวอย่างหมายเลข _____, _____, _____ และ _____ ตามลำดับ ลักษณะที่ต้องการให้ประเมินคือ กลิ่นรส ความหวาน ความเปรี้ยว ความขมและคุณภาพรวม

ผู้ทดสอบควรล้างปากทุกครั้งก่อนทดสอบน้ำมะนาวพร้อมดื่มแต่ละตัวอย่าง

กรุณาทดสอบตัวอย่างดังกล่าวและให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

ลักษณะที่ต้องการให้ประเมิน	ตัวอย่างหมายเลข			
1. น้ำมะนาว (ตัวอย่างชุดที่ 1)				
1.1 สี				
ปกติเหมือนตัวอย่างอ้างอิง (R1) [9-10]				
สีอ่อนกว่าหรือเข้มกว่า R1 (โปรครระบุ) เล็กน้อย [7-8]				
สีอ่อนกว่าหรือเข้มกว่า R1 (โปรครระบุ) ปานกลาง [4-6]				
สีอ่อนกว่าหรือเข้มกว่า R1 (โปรครระบุ) มาก [1-3]				

ลักษณะที่ต้องการให้ประเมิน	ตัวอย่างหมายเลข			
1.2 คุณภาพ ยังไม่ดีพอ พอใช้ ดี ดีมาก				
2. น้ำมะนาวพร้อมดื่ม (ตัวอย่างชุดที่ 2) 2.1 กลิ่นรส ปกติเหมือนตัวอย่างอ้างอิง (R2) [13-15] กลิ่นรสอ่อนกว่า R2 เล็กน้อย [9-12] กลิ่นรสอ่อนกว่า R2 ปานกลาง [5-8] กลิ่นรสอ่อนกว่า R2 มาก [3-4] กลิ่นรสแปลกปลอม เช่น กลิ่นรสหมักดอง [1-2] 2.2 ความหวาน หวานเท่ากับตัวอย่างอ้างอิง (R2) [9-10] หวานน้อยกว่าหรือมากกว่า R2 (โปรดระบุ) เล็กน้อย [7-8] หวานน้อยกว่าหรือมากกว่า R2 (โปรดระบุ) ปานกลาง [4-6] หวานน้อยกว่าหรือมากกว่า R2 (โปรดระบุ) มาก [1-3]				

ลักษณะที่ต้องการให้ประเมิน	ตัวอย่างหมายเลข			
2.3 ความเปรี้ยว เปรี้ยวเท่ากับตัวอย่างอ้างอิง (R2) [9-10] เปรี้ยวน้อยกว่าหรือมากกว่าR2(โพรตระนู) เล็กน้อย [7-8] เปรี้ยวน้อยกว่าหรือมากกว่าR2(โพรตระนู)ปานกลาง [4-6] เปรี้ยวน้อยกว่าหรือมากกว่า R2(โพรตระนู)มาก [1-3]				
2.4 ความขม ขมมีรสขม [9-10] มีรสขม เล็กน้อย [7-8] มีรสขมปานกลาง [4-6] มีรสขมมาก [1-3]				
2.5 คุณภาพรวม ยังไม่ดีพอ พอใช้ ดี ดีมาก				

ข้อเสนอแนะ _____

_____

ขอบคุณค่ะ

ภาคผนวก จ.

การทดสอบทางประสาทสัมผัสของพวงน้ำมะนาวพีชทรายส์และการคำนวณ
ทางสถิติของแผนการทดลองบล็อกไม่สมบูรณ์แบบสมดุล

การศึกษาผลของวิธีการแช่แข็งในขั้นตอน pre-freezing และปริมาณมอลโตเดกซ์ทรินที่เติมใน
น้ำมะนาวก่อนการทำแห้งแบบเยือกแข็งต่อการยอมรับทางประสาทสัมผัสนั้น ผู้ทดสอบจะเป็นผู้ที่
ผ่านการคัดเลือกแล้วตามวิธีในภาคผนวก ข. รวม 15 คน ตัวอย่างที่จะทดสอบมีจำนวนทั้ง
หมด 10 ตัวอย่าง เพื่อให้การทดสอบการยอมรับทางประสาทสัมผัสมีประสิทธิภาพดี โดย
เฉพาะการตรวจคุณภาพของกลิ่นรสจึงใช้แผนการทดลองบล็อกไม่สมบูรณ์แบบสมดุล (balanced
incomplete block design) แบบที่ 26 (สุรพล อุบัติสสกุล, 2526) โดยผู้ทดสอบแต่ละคนจะ
ทดสอบ 4 ตัวอย่าง ดังนี้

ผู้ทดสอบ (บล็อก)	หมายเลขตัวอย่างที่ทดสอบ
1	1 2 3 4
2	1 2 5 6
3	1 3 7 8
4	1 4 9 10
5	1 5 7 9
6	1 6 8 10
7	2 3 6 9
8	2 4 7 10
9	2 5 8 10
10	2 7 8 9
11	3 5 9 10
12	3 6 7 10
13	3 4 5 8

ผู้ทดสอบ (บล็อก)   หมายเลขตัวอย่างที่ทดสอบ

14   4 5 6 7

15   4 6 8 9

- หมายเหตุ
- การให้เบอร์แก่สิ่งทดลองเป็นไปอย่างสุ่ม
  - การให้เบอร์แก่บล็อกหรือผู้ทดสอบเป็นไปอย่างสุ่ม

โดยที่ จำนวนสิ่งทดลอง (t) = 10   จำนวนซ้ำ (r) = 6

หน่วยการทดลองต่อบล็อก (k) = 4   จำนวนบล็อก = 15

จำนวนครั้งที่สิ่งทดลองแต่ละคู่ปรากฏร่วมกันในบล็อก (γ) = 2

การประเมินผลทางสถิติของการทดลองบล็อกไม่สมบูรณ์

รูปแบบการวิเคราะห์ความแปรปรวนแสดงได้ดังนี้

source of variation	d.f.	MS
treatments(unadj)	t-1	
blocks(adj)	b-1	E_b
intrablock(error)	rt-t-b+1	E_e

โดยที่ r = จำนวนซ้ำ

t = จำนวนสิ่งทดลอง

b = จำนวนบล็อก

E_b = interblock mean square

E_e = intrablock mean square

ขั้นตอนการคำนวณ

1. หาค่า $T_i, G.T., T_i, B_t, Q_i$ และ w_i โดยที่

T_i = ผลรวมสิ่งทดลองแต่ละสิ่ง

G.T. = ผลรวมทั้งหมดในการทดลอง = ผลรวมของ T_i

$$T_i = T_i/r$$

B_t = ผลรวมของทุกบล็อกที่สิ่งทดลองนั้นปรากฏ

$$Q_i = kT_i - B_t$$

$$W_i = (t-k)T_i - (t-1)B_t + (k-1)G.T.$$

2. การหาค่า sum of squares

$$C.F. = \frac{(\text{ผลรวมทั้งหมดในการทดลอง})^2}{\text{จำนวนข้อมูลทั้งหมด} = \text{จำนวนซ้ำ} \times \text{จำนวนสิ่งทดลอง}}$$

$$\text{total SS} = \text{ผลบวกของ (ข้อมูลแต่ละตัว)}^2 - C.F.$$

$$\text{treatment SS (unadj)} = \frac{\text{ผลบวกของ (ผลรวมของแต่ละสิ่งทดลอง)}^2}{\text{จำนวนข้อมูลที่ประกอบเป็นผลรวม} = \text{จำนวนซ้ำ}} - C.F.$$

$$\text{treatment SS (adj)} = (\sum Q_i^2) / kt$$

$$\text{blocks SS (unadj)} = \frac{\text{ผลบวกของ (ผลรวมแต่ละบล็อก)}^2}{\text{จำนวนข้อมูลที่ประกอบเป็นผลรวม} = \text{จำนวนสิ่งทดลองต่อบล็อก}} - C.F.$$

$$\text{blocks SS (adj)} = \text{block SS (unadj)} + \text{tr. SS (adj)} - \text{tr. SS (unadj)}$$

$$\text{intrablock SS} = \text{total SS} - \text{tr. SS (unadj)} - \text{blocks SS (adj)}$$

3. การหาค่า mean square error

$$\text{treatment mean square} = \text{tr. SS} / t - 1$$

$$\text{interblock mean square } (E_b) = \frac{\text{block SS (adj)}}{b - 1}$$

$$\text{intrablock mean square } (E_e) = \frac{\text{intrablock SS}}{rt - t - b + 1}$$

4. ในกรณีที่ $E_b \leq E_e$ ไม่ต้องคำนวณตัวปรับค่า μ แต่ในกรณีที่ $E_b > E_e$ จะต้องคำนวณตัวปรับค่า (μ)

$$\mu = \frac{(b-1) \times (E_b - E_e)}{t(k-1)(b-1)E_b + (t-k)(b-t)E_e}$$

5. คำนวณผลรวมของแต่ละสิ่งทดลองที่ได้รับอิทธิพลของบล็อกแล้ว (T_i')

$$T_i' = T_i + \mu W_i$$

6. หาค่าเฉลี่ยของแต่ละสิ่งทดลองที่ได้รับค่าแล้ว

$$T_i' = T_i / r$$

7. นำค่าเฉลี่ยของแต่ละสิ่งทดลองหรือค่าเฉลี่ยของแต่ละสิ่งทดลองที่ได้รับค่าแล้ว (แล้วแต่กรณี) ไปใช้ในการคำนวณใน factorial completely randomized design ต่อไป

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ.

แบบทดสอบเพื่อศึกษาผลของ TCP และ IPD

ชื่อ-นามสกุล _____

วันที่ _____

ผงน้ำมะนาวพริชตรายต์เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการทาน้ำมะนาวแบบเยือกแข็ง ท่านสามารถใช้ผงน้ำมะนาวพริชตรายต์นี้เป็นเครื่องปรุงในการประกอบอาหาร หรือใช้ผสมเป็นเครื่องดื่ม เพื่อทดแทนน้ำมะนาวสดในฤดูกาลที่มะนาวขาดแคลนหรือมีราคาสูงมาก ในงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาสภาวะที่เหมาะสมการเก็บผงน้ำมะนาวพริชตรายต์ เพื่อให้สามารถเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ไว้ได้เป็นระยะเวลาานโดยที่ผลิตภัณฑ์ยังคงมีคุณภาพดี จึงขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบทดสอบ ข้อมูลที่ได้จากท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยนี้

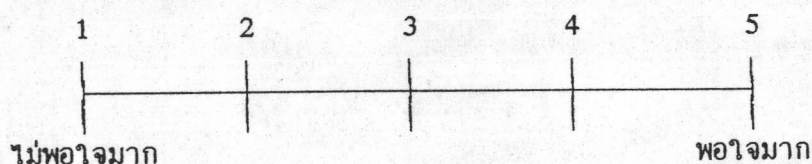
ข้อแนะนำ

โปรดพิจารณาสีและลักษณะของผงน้ำมะนาวพริชตรายต์ กลิ่นรส(flavor) ของน้ำมะนาวพร้อมดื่มที่เตรียมจากผงน้ำมะนาวพริชตรายต์ และความชอบโดยรวมต่อผลิตภัณฑ์ การให้คะแนนลักษณะต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

- สี, ลักษณะผลิตภัณฑ์และความชอบโดยรวมต่อผลิตภัณฑ์ (ผงน้ำมะนาวพริชตรายต์)

โปรดทำเครื่องหมายเส้นตรงตามขวางตั้งฉากกับเส้นสเกลแนวนอนที่ให้ไว้ เพื่อแสดงตำแหน่งที่ท่านได้ให้กับตัวอย่างแต่ละตัวอย่างในลักษณะนั้นๆ กรุณาเขียนรหัสของตัวอย่างบนเครื่องหมายเส้นตรงที่ท่านเขียนด้วย

1. สี

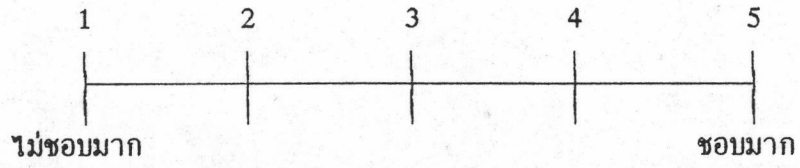

4. ความชอบใจโดยรวมต่อผลิตภัณฑ์

ข้อเสนอแนะ _____

ขอบคุณค่ะ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

นางสาวสุนทรี วราอุบล เกิดวันที่ 6 เมษายน 2513 ที่กรุงเทพฯ สำเร็จการ
ศึกษาระดับปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาเทคโนโลยีทางอาหาร คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2533 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2534

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย